

**Stanowisko Platformy Współpracy Organizacji Poradniczych wobec projektu ustawy
o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji
prawnej społeczeństwa z dnia 24 marca 2015 roku.**

Od grudnia 2014 roku rząd pracuje nad projektem ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa. Platforma Współpracy Organizacji Poradniczych, skupiająca ponad 40 organizacji pozarządowych i sieć 26 akademickich/uniwersyteckich poradni prawnych, oraz jej poszczególni członkowie przedstawili pisemnie uwagi do wcześniejszych wersji projektu, a także zgłaszali uwagi i zastrzeżenia podczas konsultacji publicznych. Z uwagi na to, że gospodarz projektu czyli Ministerstwo Sprawiedliwości przygotowało kolejną jego wersję, datowaną na 24 marca 2015 roku, różniącą się od poprzednich, czujemy się obowiązku odnieść się pokrótce do niej, wskazując na kluczowe uwagi zgłoszone w konsultacjach publicznych i międzyresortowych:

1. Najwięcej uwag zgłoszonych w konsultacjach dotyczyło zbyt wąskiego i nieadekwatnego w stosunku do rzeczywistych potrzeb, **zakresu osób uprawnionych do korzystania z nieodpłatnej pomocy prawnej**. Uwagi w tym zakresie przedstawione zostały m.in. przez: Ministerstwo Finansów, Krajową Radę Sądownictwa, Związek Biur Porad Obywatelskich, Fundację Dzieci Niczyje, Fundację Academia Iuris, Platformę Współpracy Organizacji Poradniczych, Polski Związek Głuchych, Mokotowskie Hospicjum Świętego Krzyża, Fundację ITAKA, Przewodniczącego Sejmiku Województwa Lubuskiego, NSZZ Solidarność – Komisję Krajową, Radę Działalności Pożytku Publicznego, INPRIS, Helsińską Fundację Praw Człowieka, Instytut Spraw Publicznych, Stowarzyszenie Inicjatyw Samorządowych, Związek Powiatów Polskich, Stowarzyszenie Ovum, Fundację Uniwersyteckich Poradni Prawnych, Stowarzyszenie „CIVIS SUM”, Stowarzyszenie Na Rzecz Poradnictwa Obywatelskiego „DOGMA”, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej.

W kolejnych wersjach projektu zakres podmiotowy czyli krąg osób, które mogłyby korzystać z bezpłatnej pomocy prawnej był poszerzany. Z zadowoleniem na przykład i pełnym zrozumieniem przyjęliśmy dopuszczenie w projekcie z dnia 17 marca do

korzystania z pomocy prawnej seniorów. **Nadal jednak - naszym zdaniem - zakres podmiotowy jest zbyt wąski i nieadekwatny do potrzeb społecznych i możliwości podmiotów mogących potencjalnie oferować porady prawne.** Z jednej strony głównym beneficjentem pomocy prawnej pozostają osoby korzystające z pomocy społecznej o najniższych dochodach, a to oznacza w dużej mierze dublowanie dostępnej dla tych osób pomocy prawnej w ramach poradnictwa specjalistycznego udzielanego przez ośrodki pomocy społecznej. Z drugiej strony pomocy prawnej pozbawiona zostaje grupa około 6 milionów obywateli, uzyskujących nominalne dochody przekraczające określony w projekcie ustawy pułap, których jednak nie stać na odpłatną pomoc prawną lub które nie mogą z niej skorzystać z innych względów (np. niepełnosprawności).

2. Propozycją, która w konsultacjach także była często kwestionowana, jest **ograniczenie osób udzielających porad prawnych wyłącznie do adwokatów i radców prawnych.** Uwagi w tym zakresie zgłoszone zostały m.in. przez Ministerstwo Finansów, Krajową Radę Sądownictwa, Związek Biur Porad Obywatelskich, Platformę Współpracy Organizacji Poradniczych, Fundację Dzieci Niczyje, Fundację ITAKA, Przewodniczącego Sejmiku Województwa Lubuskiego, Radę Działalności Pożytku Publicznego, Helsińską Fundację Praw Człowieka, Instytut Spraw Publicznych, Stowarzyszenie Inicjatyw Samorządowych, Stowarzyszenie Ovum, Fundację Uniwersyteckich Poradni Prawnych, Stowarzyszenie „CIVIS SUM”, Stowarzyszenie Na Rzecz Poradnictwa Obywatelskiego „DOGMA”, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, INPRIS.

W kolejnych wersjach projektu ta kwestia nie została zmieniona. Naszym zdaniem **ograniczenie osób świadczących porady prawne wyłącznie do adwokatów i radców prawnych będzie w praktyce ograniczać dostęp obywateli do bezpłatnej pomocy prawnej, a także obniżać jej skuteczność i użyteczność.**

3. Kwestią, która wzbudziła wiele kontrowersji w konsultacjach, jest również **ograniczenie dostępu do świadczenia bezpłatnej pomocy prawnej różnych podmiotów, efektywnie zajmujących się prowadzeniem poradnictwa prawnego i obywatelskiego, w szczególności organizacji pozarządowych i uniwersyteckich poradni prawnych, a także np. związków zawodowych w zakresie stosunków pracy.** Uwagi w tej kwestii zgłosiły m.in.: Związek Biur Porad Obywatelskich, Fundacja Dzieci Niczyje, Fundacja Academia Iuris, Polski Związek Głuchych, Mokotowskie Hospicjum Świętego Krzyża, OPZZ, Platforma Współpracy Organizacji Poradniczych, Rada Działalności Pożytku Publicznego, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Stowarzyszenie Inicjatyw Samorządowych, Stowarzyszenie Ovum, Fundacja Uniwersyteckich Poradni Prawnych, Stowarzyszenie „CIVIS SUM”, Stowarzyszenie Na Rzecz Poradnictwa Obywatelskiego „DOGMA”, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Porozumienie AUTYZM – POLSKA (60 organizacji).

W kolejnych wersjach projektu ustawy do świadczenia pomocy prawnej zostały dopuszczone organizacje pozarządowe, ale na warunkach i zasadach, które utrudniają konkurowanie im z adwokatami i radcami prawnymi. **Naszym zdaniem propozycja zawarta w projekcie narusza zasady konkurencyjności i nie gwarantuje powszechnego dostępu obywateli do bezpłatnej pomocy prawnej. Nie pozwala także na wykorzystanie potencjału, wiedzy i doświadczeń podmiotów, które dotychczas świadczyły poradnictwo prawne.**

Praktyka poradnictwa prawnego i obywatelskiego wskazuje, że po spełnieniu odpowiednich warunków, pomoc prawna może być skutecznie świadczona także przez osoby nie będące adwokatami czy radcami prawnymi, co potwierdza przykład wieloletniej działalności Uniwersyteckich Poradni Prawnych czy też Biur Porad Obywatelskich. Rozwiązania dotyczące osób, które mogą udzielać porad sprawdzone przez Uniwersyteckie Poradnie Prawne, Biura Porad Obywatelskich, a także inne organizacje, w szczególności świadczące poradnictwo specjalistyczne (np. dla bezdomnych, krzywdzonych czy niepełnosprawnych) powinny mieć swoje odzwierciedlenie w projekcie ustawy, gdyż w sposób znaczący pozwoli to zwiększyć zasięg i skalę udzielanej pomocy prawnej przy zachowaniu jej wysokiej jakości.

4. Część uwag zgłoszonych w konsultacjach została uwzględniona w wersji projektu ustawy z dnia 17 marca 2015 roku, jednak zawiera on nadal szereg rozwiązań niejasnych, które budzą wątpliwości dotyczące ich skuteczności, efektywności i użyteczności dla korzystających. Są to m.in.:

- brak standardów świadczenia informacji i pomocy prawnej oraz brak skutecznych mechanizmów kontroli jakości świadczenia porad finansowanych ze środków publicznych (uwagi w tej kwestii zgłosiły m.in. Platforma Współpracy Organizacji Poradniczych, Krajowa Rada Sądownictwa, Instytut Spraw Publicznych, Stowarzyszenie Inicjatyw Samorządowych, Fundacja Uniwersyteckich Poradni Prawnych, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, INPRIS),
- nieużyteczne z punktu widzenia obywateli i nieefektywne rozdzielanie informacji i porady prawnej (uwagi w tej kwestii zgłosiły m.in. Platforma Współpracy Organizacji Poradniczych, NSZZ Solidarność, Instytut Spraw Publicznych),
- brak jakichkolwiek powiązań z istniejącymi podsystemami świadczenia informacji i porad prawnych, np. Biurami Porad Obywatelskich, Uniwersyteckimi Poradniami Prawnymi, Państwową Inspekcją Pracy czy powiatowymi rzecznikami konsumentów, a także powiązań z systemem pomocy prawnej na etapie sądowym (uwagi w tej kwestii zgłosiły m.in. Platforma Współpracy Organizacji Poradniczych, Krajowa Rada Sądownictwa, Instytut Spraw Publicznych),
- niejasna formuła i zasady zawierania porozumień w zakresie organizacji porad pomiędzy powiatem a gminami (uwagi w tej kwestii zgłosił m.in. Wojewoda Podkarpacki i Wojewoda Kujawsko-Pomorski),
- niejasny status formalno-prawny Centrum Informacji Prawnej i jego pracowników (uwagi w tej kwestii zgłosił m.in. Wojewoda Podkarpacki, Wojewoda Kujawsko-Pomorski i Wojewoda Dolnośląski),
- brak uwzględnienia poradnictwa specjalistycznego (uwagi w tej kwestii zgłosiło m.in. Porozumienie AUTYZM – POLSKA),

- nieużyteczność i nieefektywność prowadzenia 16 Centrów Informacji Prawnej (uwagi w tej kwestii zgłosiły m.in. Platforma Współpracy Organizacji Poradniczych, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Instytut Spraw Publicznych, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, INPRIS),
- niejasność tego, jakie zadania ma obejmować edukacja prawna i z jakich środków ma być finansowania (uwagi w tej kwestii zgłosiło m.in. Ministerstwo Finansów).

Doceniając zmiany wprowadzone w trakcie prac nad projektem, uważamy, że obecny jego kształt nadal:

- nie tworzy powszechnego rozwiązania systemowego, z jednej strony bowiem nie w pełni dopuszcza do świadczenia pomocy prawnej te podmioty publiczne, społeczne i prywatne, które mają wiedzę i dorobek w tym zakresie, z drugiej - nie tworzy żadnych relacji pomiędzy istniejącymi podsystemami świadczenia informacji i porad prawnych, a także systemem pomocy prawnej na etapie sądowym,
- nie zapewnia dostępu do pomocy prawnej osobom, które takiego wsparcia potrzebują,
- nie tworzy gwarancji na powszechny dostęp do informacji i pomocy prawnej,
- nie tworzy gwarancji na świadczenie z pieniędzy publicznych usług wysokiej jakości,
- rodzi realne zagrożenie wyparcia dotychczasowego finansowego i niefinansowego zaangażowania samorządów terytorialnych w świadczenie porad prawnych,
- nie gwarantuje efektywnego wykorzystania środków publicznych.

Dlatego, w trosce o zapewnienie obywatelom powszechnego dostępu do wysokiej jakości informacji, pomocy i edukacji prawnej oraz o skuteczne i efektywne wykorzystanie pieniędzy publicznych na to przeznaczonych, proponujemy ponowne gruntowne przemyślenie i przepracowanie kształtu projektowanej i ustawy i jej poszczególnych elementów. Platforma Współpracy Organizacji Poradniczych jest gotowa wziąć udział w takich pracach, wykorzystując ponad 15-letnią wiedzę i doświadczenia organizacji świadczących poradnictwo prawne i obywatelskie.